

Изложба реабилитира българския Уолт Дисни

Георги АНГЕЛОВ

Новата изложбена зала на ул. „Иван Асен“ 26 в столицата от днес е домакин на картини, рисунки и илюстрации на художника Димитър Тодоров – Жарава (1901–1988). Въпреки изложбите си през 1969 и 1977 г. на „Шипка“ 6 той е почти непознат, особено за младото поколение. Но поне четири са поводите, накарали неговите наследници да предоставят 15-ина от творбите му за изложбата: 60 години от патентоването на „Нова кинематографична лента“, 50 години от създаването на отдела за трик-филими, 45 години от първия български цветен анимационен филм „Горска република“ и 10 години от смъртта на художника.

Малко известен е фактът, че през септември 1948 г. по предложение на Димитър Тодоров–Жарава ръководството на кинематографията приема идеята му в България да започне производството на рисувани и куклени филми. И преди това е имало опити и на Стоян Венев, и на Александър Денков, но това са били статични рисунки. Липсвало е раздвижването, т. е. анимацията. Именно усвояване опита на Уолт Дисни, на-

„Левски“, Димитър Тодоров–Жарава

миранието и обучаването на кадрите, както и материалната база (по това време изхвърлени от болниците фотографски пластики) е целята на башата на българската анимация. Жарава е роден в Шумен, завърши гимназия в Ямбол, а през 1925 – живопис в Художествената академия. Учителства в Бяла Слатина, Ботевград (тогава Орхание) и София, до назначаването си в кинематографията през 1948 г. С карикатури и илюстрации сътрудничи активно в сп. „Светулка“, „Детски свят“ и др. Мечтата му е да види детските илюстрации оживели. През 1938 г. създава апарат за книжна лента, върху която да бъдат отпечатани рисунки от фигури в движение, които децата да изрязват, сле-

пят по дължина и прожектират. Използван е принципът на епидиаскопа – оптиката е не за проникване на светлината, а за нейното отразяване. Жарава патентова изобретението си, за което се събира и в Америка, дори става дума и за неговото заминаване там. За жалост войната слага край на това начинание.

И така, след голямо ходене по мяките българския Уолт Дисни (бр. 100 на в. „Земляк“ от 23 декември 1946 г.) реализира първия истински анимационен филм в България „Така му се пада“ (1950 г.) по приказката на Ангел Карапийчев, „Вълк и агне“ (1953) и говорещият „Горска република“ (1954), който е първият цветен мултипликационен филм у

нас. Макар първите два да изгарят при пожара във филмотечния склад, художникът е съхранил достатъчно нагледен материал. По това време можете да заети с агитационни плакати и преобладават жените художнички, сред които и Радка Бъчварова. С така подгответия от Жарава екип през 1955 г. Тодор Динов прави дипломната си работа „Юнак Марко“. Следват конфликти с ръководството на кинематографията, предпочитащи специалистите, обучени в СССР и братска Чехословакия, пред самокия пионер. Огорчен, Димитър Тодоров–Жарава се оттегля и от 1955 до смъртта си в старческия дом в Горна баня през 1988 г. е забравен.

Но неслучайно неговият ученик Роман Мейцов е световнопризнат точно в този тип анимация. А между другото „Горска република“ и днес е доста приличен за различа от повечето ни детски анимации напоследък. Въпреки унищоженията и съсирания си живот Димитър Тодоров–Жарава се радва искрено на всеки международен успех на българския мултфилм, може би чувствавки себе си в подножието на тези успехи.#